

Maahanmuuttajien osallisuuden ja osattomuuden kokemukset taiteen keinoin ilmaistuna: työselostus kesäyliopiston suomen kielen kurssityöstä

Kirjoittaja: koulutussuunnittelija Ville Hirvikoski, Jyväskylän kesäyliopisto

Tämä materiaali on lisensoitu [Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

Kurssin taustasta

Jyväskylän kesäyliopisto toteutti lukukaudella 2018-2019 maahanmuuttajille suunnatun suomen kielen kurssin Keuruulla osana vapaalle sivistystyölle annettua koulutustehtävää. Keväällä 2019 virisi kurssin **opettaja Satu Soutolahdelle** ajatus siitä, miten taiteen menetelmiä voitaisiin käyttää osana opetusta.

Taideprojektin toteuttaminen

Työtä ohjaamaan saatiin **yhteisötaiteilija Heidi Hänninen** (s.1982), joka innostui kuullessaan mahdollisuudesta toteuttaa taideprojekti maahanmuuttajien kanssa. Hännisellä on useiden vuosien kokemus maahanmuuttajien kanssa työskentelemisestä ja tämä projekti tuntui hänestä erityisen luontevalta, koska hänen mielestään taide on kielen tavoin tapa kommunikoida. Ennen projektin toteutusta Hänninen keskusteli kurssin opettajan kanssa opiskelijoiden taustoista: keitä ryhmään kuuluu ja mistä he ovat kotoisin. Keskustelun pohjalta syntyi työpajasuunnitelma, joka sai nimen ”Meillä ja Teillä”. Ajatuksena oli toteuttaa kuvallisia teoksia liittyen niihin asioihin, jotka opiskelijat olivat kokeneet tärkeiksi ja kauniiksi niin kotimaassaan kuin nyt Suomessa. Lisäksi sovittiin, että ennen taideprojektin alkua suomen kielen kurssilla pohjustettiin aihetta erilaisilla kotitehtävillä. Niiden tarkoituksena oli etsiä kauniita asioita ja käydä läpi elämän tärkeitä asioita.

Taideprojektin alkaessa keskusteltiin vielä opiskelijoiden kanssa asioista, tapahtumista, väreistä, muodoista ja symboleista, jotka he kokivat itselleen tärkeiksi omassa elämässään ja kulttuurissaan. Näiden keskusteluiden pohjalta luotiin maalausinstallaatio yhteisen suunnitelman pohjalta ja kukin osallistuja sai ilmaista omia osallisuuden ja osattomuuden tunteitaan entistä ja nykyistä kotimaataan kohtaan tekemällä oman henkilökohtaisen työn installaation osaksi. Hännisen lisäksi installaation tekijöinä oli 6 maahanmuuttajaa.

Työt toteutettiin erilaisia seinämaalustekniikoita ja sapluunatekniikkaa käyttäen. Tarvikkeina käytettiin puulevyjä, pensseleit, lateksi- ja spraymaaleja, sapluunakartonkeja sekä sapluunoiden

muotoiluun paperiveitsiä, lyijykyniä, pyyhekumeja, viivoittimia ja luonnospaperia. Lisäksi tiedonhakua varten käytössä oli tabletti. Työskentelyssä tarvittiin monenlaisia taitoja: luonnostelua ja piirtämistä, mielikuvitusta sekä suomen kielen alkeita keskustelua varten. Näyttämällä opittiin työmenetelmiä, jos suomen kielen avulla selittäen työtapa ei selvinnyt.

Taiteilijan mukaan neljän työpäivän aikana työpajan osallistujien itsetunto tekijöinä ja toimijoina vahvistui. Työpajan loppuessa ohjaajalle oli syntynyt tunne siitä, että ryhmän jäsenet olivat saaneet taidemenetelmien lisäksi varmuutta suomen kielen käyttäjinä. Taidetekniikan ohella opittiin tarkkuutta, huolellisuutta ja vuorovaikutustaitoja. Työpaja tarjosi mahdollisuuden itseilmaisulle ja toiminnan ohessa oli mahdollisuus keskustella itseä askarruttavista aiheista mm. kulttuuriin, tapoihin ja työelämään liittyen. Vuorovaikutustaidot, kulttuurinen osaaminen ja työelämän periaatteiden tunteminen ovat osa aktiivista ja demokraattista kansalaisuutta.

Työt esillä Keuruun museon näyttelyssä

Installaatio julkaistiin osana Keuruun museon näyttelyä ”Rajatalo goes Kamana”, joka on nähtävänä 18.5.-21.9.2019 Keuruulla. Näyttelyssä oli esillä viiden suomalaisen taitelijan töitä ja maahanmuuttajaryhmän installaatio. Hännisen mukaan työpajan toteutuksen ohella oli tärkeää, että teos saatiin nähtäville museoon ja näyttely sai lisäksi medianäkyvyyttä. Osallistujat tunnustettiin ikään kuin osaksi suomalaisen yhteiskunnan kulttuuritoimintaa. Näyttelyä varten kukin osallistuja kirjoitti oman elämäntarinansa suomeksi sanakirjojen ja opettajan avustamana. Muutamalle heistä tämä oli ensimmäinen kerta, kun he pääsivät kirjoittamaan tietokoneen tekstinkäsittelyohjelman avulla. Elämäntarinoissa he kuvailevat elämäänsä kotimaassaan ja nyt Suomessa.

Katkelmia osallistujien elämäntarinoista

”Minä tulin perheeni kanssa Suomeen koska täällä on turvallista. Perheeni ja lapseni ovat onnellisia, koska he oppivat suomen kieltä. Syyriassa me pelkäsimme. Minut ja 16-vuotias poikana uhattiin pakottaa Syyrian diktaattoripresidentin Bashar al Assadin armeijaan. Halusimme suojella lapsia ja lähdimme pois Syyriasta. [...]Haluaisin opiskella parturi-kampaajan tai kokin ammatin. Kun minulla on ammatti, haluan tehdä töitä. Minä tykkään tehdä töitä ja olen silloin onnellinen. En halua palata kotimaahani Syyriaan.”

- Samer 40 v.

”Me lähdimme Irakista kesäkuussa 2015. Matkustimme Suomeen bussilla ja junalla Euroopan halki. Halusimme tulla Suomeen, koska täällä on turvallista. Minä tulin Suomeen myös oman vapauteni takia. Menin naimisiin 1999. Olin silloin viisitoistavuotias. Avioliittoni oli järjestetty, enkä rakastanut miestäni. Viides lapseni syntyi Suomessa. Suomalaiset tukihenkilöni ja ystäväni auttoivat minua niin, että sain eron miehestäni. Minun perheeni tykkää olla Suomessa. [...] Nyt minä haluan opiskella lisää suomea. Haluan tulevaisuudessa olla kokki tai lähihoitaja. Minulle tärkeintä elämässä ovat lapset. En halua palata Irakiin. Toivon, että lapsilla on hyvä tulevaisuus Suomessa ja että he saavat opiskella.”

- Sanaa 38 v.

Teksteistä ymmärtää helposti sen, että omasta kotimaasta on lähdetty turvallisuuteen liittyvien motiivien takia. Osallistujat kokevat tärkeäksi sen, että Suomi on turvallinen maa. Teksteissä myös korostetaan myös suomen kielen olevan tärkeää, jotta voi työllistyä ja haaveena onkin työ ammatillisella alalla. Lisäksi toivotaan, että lapset saisivat hyvän tulevaisuuden Suomessa eikä oman perheen tarvitsisi palata entiseen kotimaahan.

Näyttelyn avajaiset olivat 17.5. jolloin paikalla oli kutsuvieraita, näyttelystä kiinnostuneita kuntalaisia, näyttelyn taiteilijat sekä kurssin osallistujat. Opiskelijaryhmän taideteos huomioitiin avajaispuheissa ja taiteilijat esiteltiin yleisölle. Harmillista oli, ettei tilaisuudessa syntynyt vuoropuhelua avajaisvieraiden ja maahanmuuttajien välille, sillä näyttelyvieraat kokivat luontevammaksi keskustella suomalaisten taiteilijoiden kanssa. Tilaisuus olisi tarvinnut keskusteluun aktivoivamman alustuksen, jotta olisi voitu tutustua paremmin. Itse installaatio oli hienosti tehty.

Mitä tällaisen kurssin järjestäminen vaatii? Ainakin tulee löytää taidetyöskentelyn menetelmät tunteva ohjaaja, joka osaa johdattaa ryhmän tutkimaan ajatuksiaan, tunteitaan ja ilmaisemaan ne taiteen keinoin. Tärkeää on myös se, että ryhmän oma kielten opettaja on avoin tällaiselle menetelmälle ja valmis tekemään yhteistyötä taitelijan kanssa. Tuttu opettaja luo turvaa ja taiteilijan työmenetelmien osaaminen ohjaa työtä eteenpäin. Opettajan on tarpeen tullen oltava valmis luovuttamaan ryhmä taiteilijan ohjattavaksi. Näyttelyn järjestämistä varten tarvitaan yhteistyötä julkisen sektorin taidetoiminnan kanssa ja sen avauksessa olisi paikallaan järjestää jokin aktiviteetti, joka johdattelisi eri osapuolia vuoropuheluun. Silloin voitaisiin oppia molemmin puolin jotakin uutta.

Lisätietoja toteutuksesta saa:

Jyväskylän kesäyliopiston rehtori Leena Meriläinen leena.s.merilainen@jyu.fi p. 050 381 2313

Yhteisötaiteilija Heidi Elisabeth Hänninen xeugux@gmail.com

Liite 1: Näyttelyn kokoaminen ja teokset

Kuva 1: Sapluunan valmistus käynnissä.

Kuva 2: Valmistusta sapluunaa käytetään kuvioiden maalaamisen apuna.

Kuva 3: Sapluunatekniikan lisäksi maalattiin osa kuvioista siveltimiä käyttäen.

Kuva 4: Kuvaa luetaan pystysuorina palstoina. Esimerkiksi "One world - one future" -teoksen keskimmäisen palstan yläreunassa on aiemman kotimaan kaupunginporttien yläpuolella olevat sapelit, jotka muistuttavat onnellisista rauhavuosista synnyinmaassa. Koska lasten ei enää ollut turvallista elää kotimaassa, täytyi viiden lapsen isän löytää lapsille uusi kotimaa. Uudessa kotimaassa on mahdollisuus kasvaa turvallisessa kodissa, leikkiä leikkipuistossa, liikkua ystävien kanssa luonnossa ja opiskella. Vasemmassa palstassa kuvataan kuinka kotimaan kukat ovat muuttuneet keuruulaiseksi metsiköksi. Tekijä kertoi tuntevansa suurta kiitollisuutta Suomea kohtaan, jonka hän on kirjoittanut molemmilla kielillä oikeanpuoliseen palstaan.

Kuva 5: Projektissa syntyneitä teoksia.

Kuva 6: Kollaasi näyttelyn avajaistilaisuudesta sekä muutamista teoksien yksityiskohdista.